

ИНСТИТУТ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В
ОБРАЗОВАНИИ

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ КОЛЛЕДЖ

УТВЕРЖДАЮ

Директор
Д.Э. Тулебердиева

СИЛЛАБУС

Основная профессиональная образовательная программа
специальности 100106 «Организация обслуживания в общественном питании»

Дисциплина:

«Риторика»

Должность	Подпись	Ф.И.О.
Разработано: Преподаватель:		М.Э. Искакова
Заведующий ПЦК № протокола заседания ПЦК От «5» сент. 2018г.		М.Э. Искакова
Зам. директора по УВР		А.А.Шейшенбекова
Главный специалист по мониторингу качества образования		А.А. Абдукаримова

**БИЛИМ БЕРҮҮДӨГҮ ЗАМАНБАП ИНФОРМАЦИЯЛЫК ТЕХНОЛОГИЯЛАР
ИНСТИТУТУ**

КЕСИПТИК КОЛЛЕДЖ

Кесиптик окуунун программасы

СИЛЛАБУС

Дисциплина: «Риторика»

I. САБАКТЫН РЕГЛАМЕНТИ:

- ✓ Лекция, семинар –Бейшемби (тайпа ПНК-18-01, ТО-18-01, ПР-18-01)

II. САБАКТЫН РЕКВИЗИТТЕРИ ЖАНА ПРЕРЕКВИЗИТТЕРИ:

Кредиттин сааттары: (окуу планына баш ийүү) - 2 кр.

Өтүлүүчү убактысы жана жери : 2 семестр; расписаниеге баш ийүү.

Пререквизиты: Кыргыз тили

Постреквизиты: Кыргыз адабияты

III. МУГАЛИМДИН МААЛЫМАТЫ:

Лектор: Искакова Махабат Эгизбековна

Байланыш номери: 0773341109

ББЗИТИ, Корпус 1, каб. 304

Кабыл алуу мөөнөтү:

Бейшемби - 12.30

IV. КАТЫШУУЧУЛАРГА КОЮЛУУЧУ ТАЛАПТАР:

- ✓ күндүзгү окуу бөлүмүндө окуй турган регламентке баш ийүү;
- ✓ катышуучу өзүнүн себепсиз калтырган күндөрүнө окуу жайдын мүдүрүнөн жазуу түрүндө түшүнүк кат үлгүсүндө уруксаат алуусу.
- ✓ окуу жайдын катышуучулары урматтоо менен окуу иштерине, сабактарына көңүл буруусу абзел;
- ✓ окуу жайы адилетсиздикти, тартипсиздикти, кылмыштуулукту баш ийдиртпейт;
- ✓ сабактарды себепсиз калтырууга болбойт;
- ✓ себепсиз калтырууларды актанууга болбойт;
- ✓ кеч калуу убактысы өзүн жана башкаларды сыйлабастыгын билгизет;
- ✓ даярдалган иштери (рефераттар, докладдар ж.б. иштери) өзү аткарган окуу

материалдары сапаттуу болууга тийиш;

- ✓ сабак учурунда башка нерселер менен алаксыбоо;
- ✓ катышуучунун жооп берүү убагында сөзүн бөлбөө;
- ✓ сабак учурунда чөнтөк телефондорду өчүрүү керек;
- ✓ сабак учурунда, таннапис убагында катуу сүйлөгөн, тентек кылуу окуу жайдын талабына жооп бербейт;
- ✓ көпчүлүк бар жерде, окуу бөлүмдөрүндө тынчтыкты кармоого тийиш.

V. САБАКТЫН МАЗМУНУ

№	Теманын аталышы	Адабияттар	Практикалык сабактарга даярдоонун суроолору	Үй тапшырма
1.	Риторикага киришүү. (Риторика. Чечендик)	1. Давлетов С. Байланыштуу речь.- Б.,1999.-67 б. 2. Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б. 3. Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери: Кыргыз тили жана адабияты 2.- Каракол,2001.117 б.	1. Риторика деген эмне? 2. Чечендик өнөр деген эмне? 3. Риторика кайсы тилден алынган?	Кластер түзүү
2.	Чечендик кептин (риториканын) пайда болуусу.	1. Давлетов С. Байланыштуу речь.- Б.,1999.-67 б. 2. Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б. 3. Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери: Кыргыз тили жана адабияты 2.- Каракол,2001.117 б.	1. Чечендик өнөр кандайча, кайдан пайда болгон? 2. Грецияда риторика илимин негиздеген кандай ораторлрду билесин, алар кимдер?	Кандай чечендерди (ораторлорду) билесин? Дептерге жазып келүү.
3.	Чечендиктин (риториканын) өнүгүүсү жана калыптануу тарыхы.	1. Давлетов С. Байланыштуу речь.- Б.,1999.-67 б. 2. Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б. 3. Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери: Кыргыз тили	1. Демосфен деген ким? 2. Чечендикке эң зарыл үч касиет кайсы? 3. Чечен эмнеге кам көрүүсү керек?	Кластер түзүү

		жана адабияты 2.- Каракол,2001.117 б.		
4.	Орто Азия жана Казакстанда чечендик кептин, Россияда риториканын калыптанышы.	1.Давлетов С. Байланыштуу речь.- Б.,1999.-67 б. 2.Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б. 3.Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери:Кыргыз тили жана адабияты 2.- Каракол,2001.117 б.	1.Орто Азияда чечендик кеп кандайча калыптанган? 2.Махмуд Кашкаринин чечендикке, риторикага кандай себеби бар?	Синквейн түзүү.
5.	Орто Азия жана Казакстанда чечендик кептин, Россияда риториканын калыптанышы.	1.Давлетов С. Байланыштуу речь.- Б.,1999.-67 б. 2.Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б. 3.Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери:Кыргыз тили жана адабияты 2.- Каракол,2001.117 б.	1.Чечендик кептин өнүгүүсүнө өз салымдарын кошкон казак окумуштууларынан кимдерди билесиң? 2.Чакарбай чечендин чечендик кебинен үзүндү?	Теманы толуктап, доклад түрүндө жазуу
6.	Кыргыз элинин чечендик кебинин башкы өзгөчөлүктөрү.	1.Давлетов С. Байланыштуу речь.- Б.,1999.-67 б. 2.Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б. 3.Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери:Кыргыз тили жана адабияты 2.- Каракол,2001.117 б.	1.Кыргыз элинин чечендик кебинин башкы өзгөчөлүктөрү эмнеде? 2.Чечен деген эмне?	Өтүлгөн теманы окуп келүү
7.	Чечендик кепке үйрөтүүдөгү чечендин негизги белгилери, критерийлери жана компоненттери.	1.Давлетов С. Байланыштуу речь.- Б.,1999.-67 б. 2.Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б. 3.Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери:Кыргыз тили жана адабияты 2.-	1.Чечендик кепке үйрөтүүдө сөздү уга билүүнүн кандай негизги белгилери бар? 2.Чечендик кепке үйрөтүүдө сүйлөшүүнүн мазмундуулугу үчүн коюлуучу канча критерий бар жана алар кайсылар?	Темага карата кластер түзүү

		Каракол,2001.117 б.		
8.	Чечендик кепке үйрөтүүдөгү чечендин негизги белгилери, критерийлери жана компоненттери.	1.Давлетов С. Байланыштуу речь.- Б.,1999.-67 б. 2.Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б. 3.Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери:Кыргыз тили жана адабияты 2.- Каракол,2001.117 б.	1.Бімдоо-жандоолор кайсы түрүнө кирет? 2.Чечен адамдын,окуучунун, студенттин чечендик кебинин моделинин схемасы кандай?	Адамдын кел бетинин түзүлүштөрүнө түрдүү быйтыкчыларды тартып келүү жана аларды түшүндүрүп берүү. Алар чечендикте кандай рол ойнойт, чечмелеп берүү.
9.	“Кеп маданияты” термини жөнүндө түшүнүк.	1.Давлетов С. Байланыштуу речь.- Б.,1999.-67 б. 2.Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б. 3.Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери:Кыргыз тили жана адабияты 2.- Каракол,2001.117 б.	1.Кеп маданияты деген эмне? 2.Вербалдык жана вербалдык эмес дегенди кандай түшүнөсүң?	Темага карата толуктоолор.
10.	Кеп маданиятынын негиздери.	1.Давлетов С. Байланыштуу речь.- Б.,1999.-67 б. 2.Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б. 3.Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери:Кыргыз тили жана адабияты 2.- Каракол,2001.117 б.	1.Кеп маданиятынын негиздери эмнеде?	Теманы окуп келүү.
11.	Чечендик кепке үйрөтүүдө кеп маданиятынын коммуникативдик касиеттеринин жалпы маселелери.	1.Давлетов С. Байланыштуу речь.- Б.,1999.-67 б. 2.Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б. 3.Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери:Кыргыз тили жана адабияты 2.-	1.Кептин коммуникативдик касиеттери кандай болууга тийиш? 2.Коммуникативдүүлүк деген эмне?	Толуктоолор.

		Каракол,2001.117 б.		
12.	Чечендик кепте кептин эмоционалдуулугун, көркөмдүүлүгүн жана байлыгын калыптандыруунун өзгөчөлүктөрү.	1. Давлетов С. Байланыштуу речь.- Б.,1999.-67 б. 2. Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б. 3. Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери: Кыргыз тили жана адабияты 2.- Каракол,2001.117 б.	1. Кептин эмоционалдуулугу дегенди кандай түшүнөсүн? Эмоция деген эмне? 2. Кептин көркөмдүүлүгү деген эмне?	Эмоцияны билдирүүчү быйтыкчаларды көрсөтүү.
13.	Кеп жөнүндө түшүнүк.	1. Давлетов С. Байланыштуу речь.- Б.,1999.-67 б. 2. Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б. 3. Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери: Кыргыз тили жана адабияты 2.- Каракол,2001.117 б.	1. Кеп маданиятынын коммуникативдик касиеттеринин схемасы кандай? 2. Кеп деген эмне?	Дептерге толуктап жазуу.
14.	Стиль жана стилистика (пикир алышуунун түрлөрү).	1. Давлетов С. Байланыштуу речь.- Б.,1999.-67 б. 2. Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б. 3. Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери: Кыргыз тили жана адабияты 2.- Каракол,2001.117 б.	1. Стиль деген эмне? 2. Стиль менен стилистиканын айырмачылыгы эмнеде?	Темага кластер түзүү.
15.	Сүйлөшүү стили. (Чечендикте, риторикада туура сүйлөшүүнүн стилдер аркылуу түшүндүрүлүшү).	1. Давлетов С. Байланыштуу речь.- Б.,1999.-67 б. 2. Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б. 3. Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери: Кыргыз тили жана адабияты 2.-	1. Сүйлөшүү стили менен пикир алышуунун айырмачылыгы эмнеде? 2. Адамдын эмоциясы сүйлөшүүдө кандай жаратууларды алып келет?	Стиль жөнүндөгү түшүнүк бир гана кыргыз тилине тиешелүүбү? (өзүнүн оюн жазуу)

		Каракол,2001.117 б.		
16.	Көркөм, илимий стиль.	1.Давлетов С. Байланыштуу речь.-Б.,1999.-67 б. 2.Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б. 3.Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери:Кыргыз тили жана адабияты 2.-Каракол,2001.117 б.	1.Адамда чечендик өнөр болуш үчүн көркөм жана илимий стильдин кандайча тиешеси бар? 2.Көркөмдүүлүк деген эмне?	Теманы окуп келүү.
17.	Публицистикалык стиль.	1.Давлетов С. Байланыштуу речь.-Б.,1999.-67 б. 2.Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б. 3.Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери:Кыргыз тили жана адабияты 2.-Каракол,2001.117 б.	1.Публицистикалык стиль деген эмне? 2.Публицистикадан публицисттин кандай айырмасы бар? Буларды окуунун риторикада кандай пайдасы бар?	Теманы окуп келүү.
18.	“Эстүү сөз элде калат”, “Улуу сөз укканга, жылуу сөз жукканга”, “Кычык сөздө кызык жок” дилбаян жазуу. (көрсөтүлгөн теманын каалаган бирине).	1.Давлетов С. Байланыштуу речь.-Б.,1999.-67 б. 2.Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б. 3.Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери:Кыргыз тили жана адабияты 2.-Каракол,2001.117 б.	1.Берилген дилбаяндарды жазуудан мурун, ал макалдын маанисин, маңызын, эмне себептен айтылгандыгын чечмелеп, билүүгө зарыл. Андан соң теманы ачып көрсөтүү. (Чечендиктин бир өнөрү)	Накыл сөздөрдү жазуу (бир нече).
19.	Өтүлгөн сабактарды бир нече суроолор менен бышыктоо. (мугалим тарабынан даярдалат, чечендик, риторика боюнча).	1.Давлетов С. Байланыштуу речь.-Б.,1999.-67 б. 2.Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б. 3.Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери:Кыргыз тили жана адабияты 2.-	1.Мугалим тарабынан бир нече суроолор даярдалып, балдарга таратылат. Мисалы: Сен сүйлөгөнгө караганда укканды жакшы көрөсүңбү? Сен өзүңдү чеченмин деп эсептейсиңби? Ж.б.у.с.	Риторика сабагында өтүлгөн темаларга жыйынтык чыгаруу. Эссе түрүндө же дилбаян. (каалоосу боюнча)

		Каракол,2001.117 б.		
20.	Жалпы кайталоо.	1.Давлетов С. Байланыштуу речь.- Б.,1999.-67 б. 2.Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б. 3.Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери:Кыргыз тили жана адабияты 2.- Каракол,2001.117 б.	1.Өтүлгөн темалар боюнча суроо-жооптор (зачётко даярдануу)	Жыйынтыктоочу сабакка даярдануу. (сессияга)

VI. БАА БЕРҮҮНҮН САЯСАТЫ ЖАНА ЖОЛ-ЖОБОСУ

«5» деген баа-бул баага татыктуу болуш үчүн мугалим тарабынан атайын берилген тапшырмаларды толугу менен аткарып, ал баардыгын аткарган, убугында үй тапшырмаларын жасаган, сабактан такыр калбаган, өзүн курбуларынын арасында таза, тыкан алып жүргөн, курбулары менен өз ара тил табууну мыкты студентке «5» деген баа коюлат.

«4» деген баа- берилген акын-жазуучулар менен таанышкан, жомокторун окуган, бирок окуган жомогун жеткиликтүү уккулукту кылып, айтып бере албаган, окуган чыгарманын каармандарын толук эске ала албаган, сөз байлыгынын аздыгы, кантсе да аракети жакшы аракет кылган балага «4» деген баа коюлат.

«3» деген баа- бул бааны көбүнчө жалкоорок, билсе да аткаргысы келбеген, көңүлү кармаганда аткарып,кээде аткарбай, өз билгенин, өзү каалагандай жасаган, чыгармаларды толук, аягына чейин окуп чыкпаган, кошумча тапшырманы чала, иш жүзүнө ашыра албай калган, сабакка шалаакы мамиле кылган студентке «3» деген баа коюлган.

«2» деген баа- сабакты көп калтырган , таптакыр көңүл бурбаган, окубаган, курбулар арасында да, өзүн жакшы алып бара албаган, тил табыш албаган, дилгирлиги жок студентке «2» деген баа коюлат.

Жогоруда студенттерге берилген баалоолор бир гана алардын сабакты мыкты окуусунда гана эмес, эң жакшы деген баага татыктуу болуш үчүн адамдык сапаты, башка

адамдар менен баарлашуусу бири- бирине төп келген, баарына бирдей мамиле жасаган, жакшы, эң негизгиси тартиптүү экени да каралат. Жоопкерчиликтүү болууга тийиш

Практикалык сабакта кроссвордун жасалуу формасынын болжолдуу түрдөгү талабы.

Кроссвордун оптималдуу сөздөрүнүн көлөмү-20.

- 1) Кроссворд түзүүдөн мурун тематикалык түзүлүшүн жана сөздөрдү тандоо керек, андан кийин ошого ылайык сүрөтүн чийүүсү абзел. Сөздөрдү эмне үчүн чийүүдөн мурун ойлонуу керек, себеби биринчи түзүлүшүн чийип алып, андан соң сөздөрдү жазсаң, кээ бир сөздөр чийменин ичине туура келбей калат же сөздөр көп, аз болуп калышы мүмкүн. Эрте чийилген чиймеде төрт, беш тамгадан болсо, андан соң даярдалган сөздүн тамгасы андан көп жети, сегиз болуп калса туура келбей калат.
- 2) Кроссвордун эң туура түзүлүшү төрт тарабы симметриялуу болгон чийүү туура делет, ар бир сөз минимум эки кесилиште болуусу керек (көп болсо андан да жакшы).
- 3) Баарынан кызыктуу жана оор кроссворд үзүлбөгөн катары менен ар бир тамга кийинки сөз менен дал келгени. Бирок мындай үзүлбөгөн кроссворд иштегенге, ойлонууга оңой келет.
- 4) Кроссвордун жасалгалоосунда колдон келсе туурасынан баштаган оңой келет, бирок жандырмагын толтурууда эч роль ойнобойт, аны түзгөнгө жөн гана оңой болот.
- 5) Кроссвордун жолу зат атоочтун атооч жөндөмөсүнүн жекелик түрүндө, айрым гана көптүк түрүндө болууга тийиш ж.б.
- 6) Эч кандай эмоционалдуу жана кыскартылган башка сөздөр колдонулбайт. Кроссворддо кеминде экиден сөз болбошу керек (Асан Туратович, ак жоолук ж.б.) мындан сырткары ортосуна сызыкча коюлган сөздөр да болбойт (Ак-Суу, аң- сезим ж.б.).
- 7) Кроссворддун чакмагы биринчи жазылган тамганыкындай болушу керек жана номерлери коюлушу абзел. Кээ бир сөздөрдө туурасынан жана тигинен келген бирдей номер болсо, ошондой учурда бурчта бир тамгадан (окшош) башталышы мүмкүн.
- 8) Сөздүн мааниси бир гана сөздүккө баш ийиш керек.

Болжолдуу докладдын жасалуу талабы ROWER POINT форматка жооп бериши керек

- 1 Аз дегенде 8-10 слайддан. Презентациялоо мөөнөтү 7-10 мүнөт болушу керек.

- 2 Слайддын титулдук барагы болуш абзел. Презентация слайддан башталышы керек да, мазмундун аты, окуу жайдын жери (институт, тайпасы, кесиби, кафедрасы) тапшырмасы, сабактын аты, автордун аты жөнү жана жетекчисинин аты жөнү.
- 3 Мазмуну (презентациянын планы).
- 4 Мазмунда актуалдуулук, изденүүнүн багыты жана мүнөзү берилилди.
- 5 Негизги бөлүк.
- 6 Жыйынтык. 3-5 тезис, эң негизги иштин жыйынтыгы айтылыт.
- 7 Колдонулган адабияттардын тизмеси.
- 8 Слайд номерленген болушу керек.
- 9 Ар бир слайддын башы берилиши керек.
- 10 Ар бир иштин башы бир стилде аткарылышы керек (өңү, шриф, өлчөмү).
- 11 Тексттин слайдынын башаты үчүн 24-36 өлчөмүндөгү пункттан турушу керек.
- 12 Чекитти башатынын аягына коюга болбойт. Ар бир сүйлөмдөрдүн соңунда койсо болот.
- 13 Башатын узун кылып жазууга болбойт.
- 14 Ар бир слайд окшош болбого тийиш. Эгер окшош кылып жазгың келсе, мүмкүн болсо, аягында туура болот.
- 15 Шрифтер. Презентацияга жасалгалоо үчүн Arial, Tahoma, Verdana, Times New Roman, Georgia- шрифты.
- 16 Информациялык текстте шрифтин өлчөмү 18-22 пункт.
- 17 Бир слайддын ичине эч кандай бир нече текстти киргизүүгө болбойт. Ал жакка керек гана тезистерди батырууга болот.

Синквейн жөнүндө түшүнүк. Синквейн жазуунун билим берүүчүлүк бөлүгү жана максаты, эрежелери, талаптары, шарттары

Синквейн жөнүндө түшүнүк. Ыктын (стратегиянын) бул түрү, өтүлүүчү баардык окуу жайлардын сабактарында колдонулат. Бул методдо бир нече сөздөн сезимди билдирип, сөздөрдүн эң маанилүүсүн тандап, татаал идеяларды түзүп, түшүнүгүн синтездештирип, сүрөттөөгө, ой жүгүртүүгө шыктандырат. Берилген **негиз** сөздү чечмелешет.

Синквейн деген сөз франсуз тилинен алынып, “беш” беш деген сөздү билдирет.

Синквейн сөз түрдө уйкаштыкты талап кылбаган, рифмалашпаган, ойду жыйынтыктоочу каражат катары колдонуп, аткаруучулардын ой жүгүртүүсүн ойготуп, ойлонулган рефлексияларды талап кылган түшүнүктөрдүн жыйындысынан “4 сап ыр”. Ал эреже – схемалардын негизинде түзүлөт.

- Максаты:**
- а) татаал жаңылык - кабарларды топтоштурат (синтездештирет)
  - б) аткаруучулардын билим –денгээли, түшүнүгү байкалат, бааланат.
  - в) чыгармачылык көркөм- элес каражатын, алган билимин маалыматын бириктирет.

Синквейн жазуунун билим берүүчүлүк бөлүгү. Аудиторияда өтүлгөн темага жараша түзүлөт. Синквейн бир гана “манастаануу” сабагын эмес, кыргыз тили сабагын да камтыйт. Себеби, зат, сын атоочтор, этиш же жана башка темага тиешелүү башка сөз түркүмдөрүн колдонуп, маанилеш- синоним сөздөрдү анализдейт, талдайт да алардын арасынан теманы “ачкан” эң керектүү сөздү тандайт. Өтүлгөн темаларга ой жүгүртүп, көрүү, угуу, мүмкүнчүлүгү ачылыт.

Эрежелери, талаптары, шарттары. Синквейн жазуудан мурун аткаруучулар төмөнкү эрежелерди, талаптарды, шарттарды өзүлөрү иштеп чыгууга окутуучу өбөлгө түзөт. Ал шарттар болжол менен:

1. Баардык ой баалуу;
2. Бир учурда сөз талашып сүйлөөбө;
3. Сөздү бөлбөө;
4. Ар бир адам өз ишин, идеясын, чечимин, көз карашын айта алат;
5. Чектегенге, сынаганга, какканга болбойт;
6. Бири – бирин угуу, сыйлашуу;
7. Шериги жана топ менен биргелешип, жардамдашып иштөө;
8. Баардык суроо маанилүү;
9. Көрсөтмө берип, идеясын таңуулабайт;
10. Берилген теманын үстүндө иштөө;
11. Белгиленген убукытты, регламентти сактоо (коргоо убактысы 5 -10 мүнөт)
12. Синквейн слайд түрүндө даярдалышы керек.

Эскертүү: теманын оор жеңилине, максат, маселесине байланыштуу кээ бирде 3 мүнөттө да жазышат.

СИНКВЕЙНДИ ЖАЗУУНУН СХЕМАСЫ:

1-сабы-----зат атооч

2-сабы-----сын атооч

3-сабы-----этиш

4-сабы темага тиешелүү сүйлөм, фраза 4 сөздөн турат

5-сабы теманын маани – маңызын берген сөз (синоним)

Башкача айтканда: 1- сабы (1сөз)

2-сабы (2 сөз)

3-сабы (3 сөз)

4- сабы (фраза (темага карай ой жүгүртүү оюу) (4 сөз)

5- сабы маңыз – маанилеш сөз (1 сөз)

КЛАСТЕР ЖӨНҮНДӨ ЖАЛПЫ ТҮШҮНҮК. Кластер англис тилинен которгондо – “шиңгил” деген түшүнүктү берет. Жүзүмдүн 1 (бир) шиңгилин – тобун элестетсеңер болот.) Кластер – топ- шиңгил бөлүштүрүү же түзүү- аткаруучулардын кандайдыр бир тема боюнча ачык жана эркин ойлонушуна жардам бере турган педагогикалык ык (стратегия) . Ал “акыл эске (мээге) чабуул” деген акыркы мезгилдеги терминди алсак, мээни түздөн –түз иштөөгө мажбурлайт. Ой жүгүртүүгө мажбурлоонун кыйыр түрү кластер түзүү болуп саналат.

ДИЛБАЯНДЫ ТУУРА ЖАЗУУНУН ЖОЛУ ЖАНА БАШКЫ ФОРМАСЫ:

Дилбаян - автор өз оюн чыгармачылык менен жазуу формасында ишке ашыруу ишмердиги. Дилбаян жазуу илим да, өнөр да болуп саналат. Дилбаян жазуу ишинин бир түрү, окуу жайларына кабыл алуудагы билимди өлчөп көрүүнүн да башкы критерийи катары кызмат кылып келген жана келүүдө.

Дилбаянда - чыгарма, ал ошол чыгарманы жазып жаткан автордун пикирин, ички сезимдерин, ой толгоолорун чыгармачылык менен кагазга түшүрүлөт. Дилбаян жазуу-текст түзүп, байланыштуу сөздү өстүрүү үчүн аткарылган окуу ишмердиги, ошол эле кезде, автордун дүйнөсүн, турмуштук позициясын калыптоочу тарбиялоо каражаты жана эстетикалык табити, адабий-коомдук түшүнүктү өстүрүүнүн формаларынын бири. Чыгармачылыктын мүмкүнчүлүктөрү абдан ар тараптуу болгондой эле, дилбаяндын, жанрдык, стилдик жактары да чексиз, кеңири. Ошондуктан аткаруучу жазардан мурун дилбаян тематикасына карай экиге бөлүнөөрүн унутпашы керек.

1. Адабий чыгармачылык дилбаяндар, башкача айтканда программада өтүлгөн темалардын негизинде катышуучулар өз ойлорун кагазга түшүрүшөт.
2. Эркин темадгы дилбаяндар, катышуучулар “Манастаануу” сабагында атайын өтүлбөгөн, өз алдынча окулган чыгармалардын, интернет матириалдарынын, турмуштан алган таасирлердин негизинде жазышат.

Дилбаян – ар бир адамдын сөз байлыгын өстүрүүгө, логикалык ой жүгүртүүгө, өзүнүн оюн так, туура айтууга чоң жардам берет.

VII. ДАТТАНУУ-АПЕЛЛЯЦИЯ. Эгерде катышуучу алган жыйынтыктын баасына каршы болсо анда ал ББЗИТИнин Кесиптик колледжинин жетекчилигине даттанууга акысы бар, дисциплинадан алган бааны үч күн ичинде кароого мүмкүн. Даттанууну жетекчилик тарабынан комиссия түзүлүп, кеминде үч мугалим жана бааны койгон жетекчи мугалими кайрадан карап чыгуусу керек.

VIII. АДАБИЯТТАРДЫН ТИЗМЕГИ.

Колдонулган негизги адабияттар:

1. Давлетов С. Байланыштуу речь.-Б.,1999.-67 б.
2. Мусаева Венера Инятовна. Кыргыздын чечендик кебин окутуу. Монография.-Б.: Бийиктик.-307 б.
3. Чыманов Ж.А. Байланыштуу кепти окутуунун теориялык негиздери:Кыргыз тили жана адабияты 2.-Каракол,2001.117 б.
4. Чыманов Ж.А. Орто мектепте кыргыз тилин окутуунун лингводидактикалык негиздери :пед. илим. доктору дисс.автореф: 13.00.02.-Б.,2010.-41 б.

